

ЗВ'ЯЗОК ТА ЗНАЧЕННЯ КОМПОНЕНТІВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

УДК 159.9:81.165.6

Чиханцова, Олена,
Університет «Україна» (Україна, Київ),
кафедра психології,
старший викладач,
chyhantsova@gmail.com

АНОТАЦІЯ

У статті розглядаються значення іншомовного спілкування, модель психологічної готовності випускників школи та визначаються кореляційні зв'язки та факторна вага компонентів зазначеної готовності до оволодіння іноземними мовами: мотиваційний, когнітивний, операційно-процесуальний та емоційно-вольовий. Визначається мета та потреби навчання іноземних мов. Розвиток психологічної готовності старшокласників до оволодіння іноземними мовами суттєво залежить від низки факторів як суб'єктивного, так і об'єктивного характеру. Для того щоб вплив цих факторів мав позитивний характер, існує потреба у їх виявленні та всебічному вивченні.

У статті представлені результати проведеного кореляційного аналізу між виділеними чотирма складовими психологічної готовності.

Ключові слова: психологічна готовність, мотивація оволодіння іноземною мовою, формування іншомовного мовлення, компоненти готовності, модель психологічної готовності

CONNCTION AND MEANING OF COMPONENTS OF PSYCHOLOGICAL READNESS OF HIGH SCHOOL PUPILS

DURING THE LEARNING A FOREIGN LANGUAGE

Chyhantsova Olena,
University "Ukraine" (Kyiv, Ukraine),
Department of Psychology
Senior Lecturer
chyhantsova@gmail.com

SUMMARY

The article examines the importance of foreign language communication model of psychological readiness graduates and determined correlation factor and weight of components indicated readiness to the mastering foreign languages: motivational, cognitive, operational and procedural, emotional and volitional. Determine the purpose and need for learning foreign languages. The development of psychological readiness of high school pupils to the mastering foreign languages strongly depends on a number of factors both subjective and objective. In order to influence these factors had a positive, there is a need to identify and comprehensive study.

The paper presents the results of the correlation analysis between the selected four components of psychological readiness.

Keywords: psychological readiness, motivation of learning a foreign language, the formation of foreign speech components of readiness, the model of psychological readiness.

Засоби навчання іноземної мови мають важливе значення для забезпечення повноцінної та ефективної організації діяльності учнів з оволодіння іншомовною діяльністю. Метою навчання іноземних мов є оволодіння особистістю іноземної мови як засобом спілкування і здійснення в цьому процесі виховання, освіти і розвитку особистості. Загальна стратегія навчання іноземних мов визначається потребами сучасного суспільства та рівнем розвитку лінгвістичних, психолого – педагогічних та суміжних наук.

Старша школа є останнім етапом здобуття повної загальної середньої освіти, на якому завершується формування цілісної картини світу, освоєння способів пізнавальної та комунікативної діяльності, вміння одержувати з різних джерел інформацію, аналізувати та застосовувати її.

Мета статті – виявити зв'язок між компонентами психологічної готовності учнів старшої школи при вивченні іноземної мови та значення цих компонентів для оволодіння іноземним мовленням у вищому навчальному закладі.

Психологічну готовність до діяльності слушно розглядати як складну індивідуальну властивість особистості. Її формування відбувається у процесі навчальної діяльності, під час підготовки до здійснення професійних функцій, а опосередковано – через створення і повторення спеціально розроблених розвивальних ситуацій, соціально-психологічних умов [8].

Мотиваційний компонент ми виділяємо, оскільки мотивація є найважливішим фактором регуляції активності особистості, її поведінки та діяльності. Від неї залежить наполегливість у досягненні мети, величина зусиль, бажання виконати завдання гарно тощо. Однією з найважливіших складових мотивованої поведінки є життєві цілі, оскільки вони зумовлені мотивами, які пов'язані із зовнішньою, а навчальні – із внутрішньою мотивацією [6]. Отже, наскільки чітку та ясну мету щодо майбутньої діяльності старшокласники собі ставлять, настільки результативнішим буде оволодіння ними іноземною мовою за фахом. Для старшого шкільного віку характерне становлення мотивації навчання [3; 4], тобто потреба у визначенні планів на майбутнє, самопізнанні себе як особистості, оцінці своїх можливостей у виборі професії, інтерес до самоосвіти, стійкість інтересів. Продовжують розвиватися пізнавальні мотиви – інтереси до нових знань, здатність до подолання труднощів у процесі їх отримання. В цей віковий період відбувається поява нових мотивів – професійних. Кількісна динаміка мотивації в старшому шкільному віці характеризується підвищенням їх позитивного відношення до навчання.

Серед компонентів мотивації, котрі можуть мати вирішальний вплив на успішність оволодіння старшокласниками іноземними мовами, ми виділяємо пізнавальні мотиви, мотиви обміну інформацією з іноземними колегами, мотиви працевлаштування, мотиви престижу спілкування іноземними мовами та мотиви матеріального характеру.

Але основним видом діяльності через який реалізується мотивація оволодіння старшокласниками іноземними мовами є спілкування. Також важливими є пізнавальні інтереси, зацікавленість старшокласниками досягненням результату з оволодіння іноземними мовами за фахом. У старшокласників всі мотиви стають смислоутворюючими, набуття знань є справою життєвої необхідності [7]. Наслідком взаємодії вказаних мотивів є поява у структурі мотивації нових професійних мотивів. Важливою характеристикою психологічної готовності старшокласників до оволодіння іноземними мовами у ВНЗ ми вважаємо в певній мірі результати випускних іспитів.

Когнітивний компонент характеризує зумовленість психологічної готовності старшокласників до оволодіння іноземними мовами у ВНЗ рівнем розвитку когнітивних здібностей учнів і засвоєних ними раніше знань, уявлень щодо її ролі у професійній діяльності. Когнітивний компонент передбачає усвідомлене засвоєння студентами культурно-країнознавчих відомостей та мовного матеріалу. Зазначимо, що діагностика когнітивного компонента психологічної готовності до оволодіння іноземними мовами передбачає з одного боку виявлення обсягу знань, якими оволодів учень, з іншого особливостей його розумового розвитку, тобто потрібно враховувати не тільки особливості наявної у випускника школи бази знань з іноземної мови, а й давати характеристику розумових операцій, сформованих на їх основі.

Когнітивна готовність – це готовність учня до вивчення нового матеріалу розширеної тематики, що стосується вивчення іноземної мови та майбутньої професії, бажання самостійно розширювати знання з даного предмету, виявлення ініціативи в пошуку цікавої інформації, бажання застосувати набуті знання в оволодінні фахом та при вивченні інших предметів.

Операційно-процесуальний компонент психологічної готовності старшокласників до оволодіння іноземними мовами полягає в організації практичної навчально-пізнавальної діяльності учнів з опанування змісту освіти. Основними складовими цього компоненту є принципи, методи, форми та засоби навчання іноземної мови. Ефективність операційно-процесуального компоненту залежить від активної взаємодії учителів й учнів, встановлення між ними суб'єкт-суб'єктних взаємин. Ці форми навчання передбачають самостійну підготовку старшокласників та потребують використання логічних умінь порівнювати, класифікувати, систематизувати знання з іноземної мови. Крім того, вони спрямовані на

розвиток інформаційно-пошукових та удосконалення комунікативних умінь. Загалом цей компонент готовності характеризується рівнем сформованості необхідних для ВНЗ навичок та вмінь з іноземної мови.

Емоційно-вольовий компонент психологічної готовності відображає процес саморегуляції учня в процесі навчання іноземній мові. Виділення даного компонента було зумовлене тим, що присутність різних здібностей, знань та вмінь часто буває недостатнім, щоб учень був упевнений у своїх силах, почував себе компетентним та був успішним при вирішенні складних завдань. Емоційно-вольова готовність до оволодіння іноземними мовами є не менш важливою, бо вона включає достатній розвиток волі, послаблення імпульсивних реакцій, вміння керувати своїми емоціями на заняттях іноземної мови (наприклад, слухати, не перебиваючи, долати страх тощо). Емоційно-вольова готовність вважається сформованою, якщо учень вміє ставити мету, докладати зусилля для її реалізації та долати перешкоди.

На основі прийнятої нами моделі психологічної готовності старшокласників до оволодіння іноземними мовами у ВНЗ була поставлена мета її експериментально перевірити. Для досягнення мети було обрано групу із 32 учнів-випускників. Для отримання показників психологічної готовності до оволодіння іноземними мовами використаний комплекс методик [1, 2, 5] та розроблені нами анкети і опитувальники, який дозволив оцінити рівень розвитку чотирьох компонентів психологічної готовності. Отримані результати були зведені в таблиці, на основі яких методом рангової кореляції за Спірменом було сформовано матриці кореляцій для всіх даних тестів та анкет. Таким самим способом створювались матриці кореляцій для всіх компонентів психологічної готовності особистості до оволодіння іноземною мовою. Результати проведеного кореляційного аналізу між виділеними чотирма складовими психологічної готовності представлено в таблиці 1.

Таблиця 1.

Матриця кореляцій за факторним аналізом психологічної готовності старшокласників до оволодіння іноземними мовами у ВНЗ

Компоненти психологічної готовності	1	2	3	4
1.Мотиваційний	-	0,298	0,236	0,346
2.Когнітивний	0,298	-	0,239	0,152
3.Операційно-процесуальний	0,236	0,239	-	0,201
4.Емоційно-вольовий	0,346	0,152	0,201	-

Із даних таблиці 1. видно, що між компонентами зазначеної готовності існує тісний кореляційний зв'язок (на рівні значущості $p < 0,05$). Зазначимо, що мотиваційний компонент найбільш сильно впливає на когнітивну, операційно-процесуальну та емоційно-вольову складові психологічної готовності учнівської молоді до оволодіння іноземними мовами у ВНЗ. Найбільшу факторну вагу у структурі психологічної готовності учнів старшої школи до оволодіння іноземними мовами має мотиваційний компонент, а найменшу – емоційно-вольовий (табл. 2).

Числові значення факторної ваги можуть знаходитись в проміжку від нуля до одиниці, а тому чим менше число отримує факторна вага певного показника, тим гірший рівень його розвитку і тим менший його вплив на загальну психологічну готовність.

Кореляційний та факторний аналіз за Спірменом довів, що обрані нами складові психологічної готовності характеризують готовність учнів випускних класів до оволодіння іноземною мовою у ВНЗ на рівні значущості $p < 0,05$.

Таблиця 2

Факторна вага компонентів психологічної готовності старшокласників до оволодіння іноземними мовами у ВНЗ.

Показники	Факторна вага
1. Мотиваційний компонент	0,746
2. Когнітивний компонент	0,276
3. Операційно-процесуальний компонент	0,256
4. Емоційно-вольовий компонент	0,372

Розвиток психологічної готовності старшокласників до оволодіння іноземними мовами суттєво залежить від низки факторів як суб'єктивного, так і об'єктивного характеру. Для того щоб вплив цих факторів мав позитивний характер, існує потреба у їх виявленні та всебічному вивченні.

Отже, засоби навчання іноземної мови мають важливе значення для забезпечення повноцінної та ефективної організації діяльності учнів з оволодіння іншомовною діяльністю.

Висновки

Отримані результати дослідження дозволили нам проводити експериментальне вивчення особливостей розвитку та формування компонентів психологічної готовності

старшокласників до оволодіння іноземними мовами, а саме: мотиваційного, когнітивного, операційно-процесуального та емоційно-вольового серед учнів випускних класів загальноосвітніх навчальних закладів та шкіл з поглибленим вивченням іноземної мови.

Оволодіння засобами спілкування (фонетичними, лексичними, граматичними) спрямоване на їх практичне застосування у процесі спілкування. Оволодіння уміннями говоріння, аудіювання, читання та письма здійснюється шляхом реалізації цих видів мовленнєвої діяльності у процесі навчання в умовах, що моделюють ситуації реального спілкування. У зв'язку з цим навчальна діяльність учнів організується таким чином, щоб вони виконували вмотивовані дії з мовленнєвим матеріалом для вирішення комунікативних завдань, спрямованих на досягнення мети та намірів спілкування.

Зазначимо, що старшокласники повинні вивчати мову в процесі зацікавленого спілкування та взаємодії з різними особами: вчителем, носіями мови. Потрібно стимулювати потреби в ознайомленні зі світом іноземних однолітків та використовувати з цією метою мову іншого народу. Будь-яке спілкування починається з мотиву та мети, тобто з того, чому та навіщо щось говориться, сприймається на слух, читається, пишеться.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Karelin A. (2007). Great Encyclopedia of psychological tests. Eksmo, M. 416 p.
2. Leontiev (2007). Psychology of communication. Publishing Center "Academy", M. 368 p.
3. Markov (1980). Ways to study motivation of educational activity students // Questions of psychology. №5 pp. 44-59.
4. Markov (1990). The formation of learning motivation: a book for teachers. Education. 192 p.
5. Practical psychological testing. Techniques and tests. (2002). Samara: Publishing House "Bachrach - M", 672 p.
6. Serduk L. (2012). Psychology studying of incentives motivate of future professionals: systematic and synergetic approach. Kiev, University "Ukraine", 323 p.
7. Scripcenco O. (2005). Psychological and pedagogical foundations of learning. Kyiv, Ukrainian Center for Spiritual Culture, 2005 – 712 p.
8. Tomchuk M. (2010). Methodological principles of research and the formation of psychological readiness of the individual to the activities // Psychology and Society. №4. pp. 39-46.

REFERENCES:

1. Karelin A. (2007). Bolshaya entsiklopediya psichologicheskikh testov. Eksmo, M. 416 s.
2. Leontev A. (2007). Psihologiya obscheniya. Izdatelskiy tsentr «Akademiya», M. 368 s.

3. Markova A. (1980). Puti issledovaniya motivatsii uchebnoy deyatelnosti shkolnikov // Voprosy psihologii. #5 S. 44-59.
4. Markova A. (1990). Formirovanie motivatsii ucheniya: kniga dlya uchitelya. Prosveschenie. 192 s.
5. Prakticheskaya psihodiagnostika. Metodiki i testy. (2002). Samara : Izdatelskiy Dom «Bahrah – M», 672 s.
6. Serdyuk L. (2012). Psihologiya motivatsiji uchinnyya maybutnih fahivtsiv: sistemno-sinergetichniy pidhid. Kiyiv, Universitet «Ukraina», 323 s.
7. Skripchenko O. (2005). Psihologo-pedagogichni osnovy navchannya. Kiyiv, Ukrainskiy Tsentr duhovnoji kultury, 2005. — 712s.
8. Tomchuk M. (2010). Metodologichni zasady doslidzhennya ta formuvannya psihologichnoi gotovnosti osobistosti do diyalnosti // Psihologiya i suspilstvo. #4. S. 39–46.